

14. Міжнародні резерви та ліквідність в іноземній валюті [Електронний ресурс] / Статистика НБУ – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45272>
15. Охрименко А. Что для нас золотовалютные резервы. – “Бизнес” – Бизнес-блог // Финансы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business.ua/blogs/finansy/blog_ahrimenko/1272/
16. Национальный банк Украины / Годовой отчет 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=121938>

УДК 339.92-339.98

МОДЕЛЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНСТРУКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

Резнікова Н.В., к.е.н., доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується діалектичною взаємодією глобального та національного. Така площина потенційної взаємодії створює множинність варіацій взаємозв'язків та взаємозалежностей глобальних акторів, одні з яких встановлюють правила гри, а іншим відведено завідомо визначені функції та межі розвитку. З'ясування природи та чинників економічної залежності країн, їхнього домінування та взаємозалежності дозволить не лише по-новому оцінити роль держав у викликах сьогодення, але й по-новому осягнути доробок теорій, присвячених проблематиці міжнародної економічної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню специфіки позиціонування гео економічних акторів та системних механізмів залежності присвятили свої праці, А. Амсден, А. Валенсуела, А. Вендт, Б. Брюер, Б. Сілвер, Г. Файсрбах, Дж. Арігі, Дж.-А. Капоразо, Дж.-С. Валенсуела, К. Чейз-Дан, Р. Бреннер, Т. Саміт. Втім, попри небайдужість економістів до дослідження феномену приреченості на перебування у числі периферії світової економіки або її центрів сили, науковці оминули увагою вивчення самого феномену економічної залежності як багаторівневого явища, що і **являє собою важливе наукове завдання.**

Мета наукової статті полягає у відслідковуванні етимології поняття «залежність»

Результати дослідження. Взаємозалежність у сучасному світі, зазвичай, спонукає до економічної співпраці, тому що, з одного боку, економічні взаємовигоди, як правило, є результатом співпраці, а, з іншого, альтернативна поведінка, що виключає співпрацю, зазвичай, не приносить жодних вигод країнам, яких це стосується. У сучасному світі випадки абсолютної автаркії і повного домінування й залежності трапляються надзвичайно не часто, якщо взагалі трапляються. Майже всі країни досягли політичної незалежності і виробили певний рівень економічного впливу щодо колишньої колоніальної влади. Це означає, що випадки абсолютної автаркії, повного домінування і повної залежності будуть граничними. У сучасному світі країни є більш або менш економічно домінуючими, більш або менш економічно залежними (Див. Рис.1).

Навіть взаємозалежність у сучасному світі трапляється не часто на відміну від того, як нам здається. Сучасному світові характерне зростання економічної залежності для деяких країн та відповідного економічного домінування для інших, хоч історія й не стоїть на місці. Слід зазначити, що саме зараз існує найбільший потенціал виникнення економічної взаємозалежності. І це вигідно для усіх країн. Справедливо стверджувати, що сучасні технології створюють об'єктивну основу для взаємозалежності, але два інші фактори роблять відносини взаємозалежності ще привабливішими.

По-перше, незважаючи на моральні причини, багато країн, що ворогують між собою, все ж усвідомлюють, що в ядерну епоху війна є надзвичайно ризикованою й дорогою і в абсолютному, і у відносному розумінні порівняно із застосуванням дипломатичних, політичних і, особливо, економічних заходів. Другий фактор на користь економічної взаємозалежності – це створення великої кількості регіональних економічних і політичних угруповань, які, за умови успішного об'єднання, сприятимуть нарощуванню нетто-ефекту на старіші і потужніші угруповання.

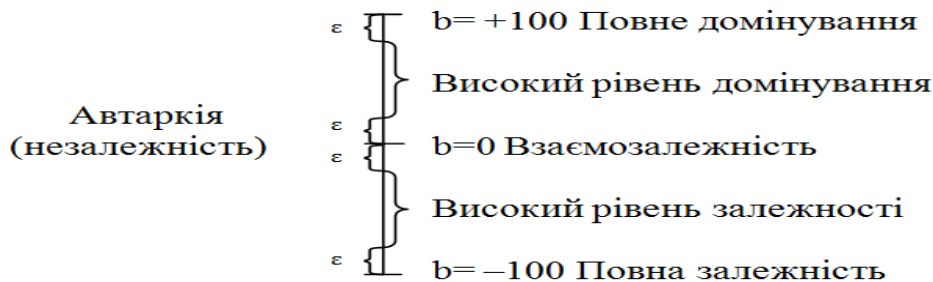

Рис. 1. Економічна залежність, домінування, взаємозалежність і автаркія

Примітка:

де ϵ є малою додатною величиною.

де β = відносний вигравш для $A(B)$ від її економічної взаємодії з $B(A)$, тобто, вигравш $A(B)$ від її економічної взаємодії з $B(A)$ відносно вигравшу $A(B)$ від економічної взаємодії зі світом.

Вживання терміну “економічна взаємозалежність” само по собі передбачає, що всі країни, які вступають в економічну взаємодію одна з одною, отримують від цього вигравш, а, відтак, стають залежними одна від одної. Щоправда, один з учасників торгової діади може більше залежати від іншого. Невідомо лише, чи країна, яка отримує більший вигравш, є також і більш залежною? Можна сказати, що саме країна, яка більше вигравє від торгівлі, буде більше втрачати у разі її припинення, а тому є більш залежною. З іншого боку, існує думка, що саме більш залежні країни отримують мінімум переваг від торгівлі.

Справді, у літературі з питань економічної залежності “залежність” трактується саме як відсутність самостійності країни, а не просто асиметрична форма взаємозалежності. Асиметрична форма взаємозалежності, що передбачає дисбаланс у відносинах між двома країнами, може набувати як:

- а) форми повної незалежності А від Б за повної залежності Б від А;
- б) повної незалежності Б від А за повної залежності А від Б.

Така білатеральна концепція впливає з оцінки міри залежності А від Б і Б від А. Втім, слід зазначити, що повна специфікація структурних умов існування залежності, як асиметричної взаємозалежності, могла б містити:

- а) суспільну корисність для країни А певного товару X,
- б) рівень контролю товару X країною Б,
- в) можливість країни А замінити або товар X, або постачальника Б.

Перша умова покликана розмежувати товари першої необхідності і товари розкоші. Друга умова стосується числа постачальників, а третя – ціни товарів-замінників X. Тоді, з урахуванням такої ж оцінки залежності Б від А, різниця між отриманими результатами вимірюватиме рівень залежності однієї країни від іншої.

Оцінки ступеня залежності, на думку Дж. Капоразо [2], повинні містити три окремих типи інформації про:

- 1) ступінь зовнішньої залежності (свідчить про обсяги постачання капіталу і товарів із зовнішніх джерел);
- 2) широту вибору (вимірює залежність від одного постачальника і високий рівень затрат на перехід до інших постачальників);
- 3) цілісність національної економічної системи (характеризує недостатню інтегрованість секторів національної економіки і нездатність реагувати на внутрішній і зовнішній попити).

Останні два показники, шоправда, виявились настільки складними для оцінки, що у більшості праць з питань залежності автори зосереджуються на оцінці ступеня зовнішньої залежності, що впливає на торгівлю, інвестиції й допомогу.

Моделі залежності є динамічними у тому аспекті, що вивчають спосіб, у який економічні й інституційні механізми підтримують нерівність, але є статичними в аспекті нездатності оцінити зміни рівня залежності у часі [4]. Вони загалом ігнорують факти, подані Т. Морганом у його праці про ТНК у Чилі, що уряди периферії можуть врешті виробити навички й інструменти для управління їхніми ресурсами у спосіб, що дав би змогу уникнути експлуатації.

Представники теорії залежності також не беруть до уваги приклади Тайваню і Південної Кореї, які подолали неоколоніальну економічну залежність, на чому й робить акцент К. Холсті [4]. Націоналізм, регіональні відмінності, проблеми, зумовлені зростанням населення, нестача ресурсів не розглядаються адептами цієї теорії. На противагу загальноприйнятій у 1950-их і 1960-их роках точці зору, що більшість бар'єрів для зростання були внутрішніми, представники теорії залежності перекинулись в іншу крайність – лише зовнішні фактори обумовлюють існування недорозвиненості. То ж аби досягти незалежності, необхідно, на їх погляд, змінити характер економічних зв'язків між центром і периферією.

Цікавим виглядає зауваження, зроблене Д. Реєм [7], яке стосується наведення необ'єктивних прикладів, що презентують лише взаємодію країн ОЕСР і найменш розвинених держав. Слід визнати, що воно стосується більшості робіт з теорії залежності – як тих, що вивчають залежність, так і тих, що стосуються асиметричної взаємозалежності. Трактуючи поняття економічної залежності і визначення того, хто від кого залежить, як мінімум, невідповідне. Загалом, залежність окремих країн (найменш розвинених) від інших (ОЕСР) презюмується, тому будь-які оцінки економічної взаємодії розглядаються у контексті віддзеркалення цієї удаваної асиметрії. До того ж, у багатьох випадках такі оцінки вважаються пов'язаними з економічною залежністю лише з огляду на їх відношення до найменш розвинених країн. Односторонні трансферти, як-от урядові позики (субсидовані або інші), гранти від країн ОЕСР часто розглядаються як індикатори такої економічної залежності.

Одностороння (асиметрична) природа іноземної допомоги очевидно є достатнім обґрунтуванням, аби зробити висновок про залежність її отримувачів: безперечно, якщо йдеться про найменш розвинені країни як отримувачів. Таке твердження, звісно ж, продиктоване переконанням, що найменш розвинені країни залежать від країн ОЕСР, інакше б вони не були найменш розвиненими. Жодної уваги не надається освяченій століттями аксіомі про те, що “коли ти позичив людині сотню доларів, вона – твій боржник, але якщо ти позичив їй мільйон доларів, вона - твій партнер”. Гарним прикладом такого новітнього партнера США може бути Туреччина. У випадку ж значно субсидованих позик або грантів найменш розвинені країни можна розглядати як отримувачів допомоги внаслідок реалізації країнами національних стратегій вивозу капіталу.

Іншим показником економічної взаємодії, що часто застосовується для конструювання індикаторів економічної залежності, виступають торгові потоки. Проблема, відтак, полягає у визначенні того, хто ж від кого більше залежить, а це не обов'язково відображається у відносних обсягах торгових потоків. По-перше, необхідно визначити відносні вигоди від торгівлі, які отримує кожен учасник торговельних відносин, але з'ясування таких даних вимагає знань про цінову еластичність попиту, пропозиції і доходів або ж про граничну схильність до імпорту [11]. Та навіть наявність такої інформації не допомогла б з'ясувати, чи стає країна з більшою вигодою від торгівлі менш залежною, чи ні.

Справді, з'ясування правильності взаємозв'язку між змінами умов торгівлі (ТОТ), тобто, співвідношенням відносних витрат, за яким обмінюються товари, і зміною вигравів від торгівлі, вимагає визнати існування розбіжностей у трактуванні умов торгівлі. Так, поліпшення умов торгівлі відбувається, коли зростає купівельна спроможність країни на міжнародному ринку. За такого обсягу експорту країна, в якій поліпшилися умови торгівлі, може імпортувати більше. Це означає, що країна отримує більше можливостей для розвитку, адже вона вивільняє ресурси, які б за відсутності кращих умов торгівлі витрачалися на експорт або імпортозаміщуюче виробництво.

Поліпшення умов торгівлі, спричинене зростанням експортних цін, ймовірно, стимулюватиме приплив іноземного капіталу. І, навпаки, погіршення умов торгівлі через падіння експортних цін знижує купівельну спроможність країни на міжнародному ринку, зменшує можливості для розвитку, бо більше ресурсів треба витратити на виготовлення експортних товарів, продаж яких забезпечив би такий же обсяг імпорту, що й раніше (якщо падіння експортних цін не спричинене зростанням продуктивності), а також сповільнює приплив іноземних інвестицій.

Економічний розвиток також впливає на умови торгівлі. Зміни моделей споживання, відпускних цін, технологій, структури ринку, що супроводжують економічний розвиток, впливатимуть на пропозицію і попит на товари, а, відповідно, й на умови торгівлі. Поняття “умови торгівлі” визначається по-різному. Втім, найпоширеніше визначення умов торгівлі – це умови торгівлі товарами (СТОТ) або умови торгівлі чистого бартеру, які визначаються як співвідношення між цінами двох товарів або індексованими цінами двох груп товарів, які обмінюються один на одного.

Додатковими умовами торгівлі можуть бути:

- 1) Доходні умови торгівлі (ГОТ), що визначаються як вартість усього експорту, поділена на ціну (індексовану) імпорту. Цей показник також називають “можливостями імпорту” (тобто, купівельною спроможністю).
- 2) Показник валових бартерних умов торгівлі (ВБТОТ), для визначення якого фактична вартість експорту ділиться на фактичну вартість імпорту. Він використовується, коли платіжний баланс країни містить односторонні платежі;
- 3) Однофакторні умови торгівлі (SFTOT) є модифікацією двофакторних умов торгівлі, коли СТОТ коригуються лише на зміну продуктивності в експортному секторі, а тому ми вимірюємо кількість імпорту, яку можна придбати за одиницю фактора.

Альтернативний варіант концепцій пропонував для розгляду визначення “коефіцієнтів некорисності” і “середньої відносної граничної корисності” на одиницю товарів, що виробляються, втім, попри складність обрахування, не набув поширення. Два вищезазначені показники - СТОТ і DFTOT - будуть рівними, якщо співвідношення факторів, які використовуються у кожній з двох країн, є сталим, а віддача від масштабу - постійна. Водночас, вони відрізнятимуться, якщо матимуть місце зміни у рівні продуктивності і/або спадна віддача, зумовлена обмеженістю пропозиції якогось фактора. Тому DFTOT свідчить про обмеженість СТОТ як показника. Зміна величини останнього може нівелюватися зворотною зміною у продуктивності фактора.

Наступна умова стосується ефекту розподілу доходів, включно зі звільненням від сплати податків за кордоном іноземних інвесторів і некваліфікованих робітників, як компенсації перевищення вартості експорту над вартістю імпорту. Третя умова полягає у

тому, що фактичні ціни первинних виробників відрізняються від ціни СІФ або ФОБ через наявність тарифів, квот, валютного контролю і витрат на страхування й доставку.

Треба розрізняти зміни умов торгівлі та зміни виграшу від торгівлі, оскільки зміни умов торгівлі не обов'язково мають лінійний зв'язок із змінами виграшів. Необхідно з'ясувати, як відбуваються зміни умов торгівлі. Класична теорія торгівлі звертала увагу на цю проблему, приділяючи увагу вивченню не лише ціни або обсягів експорту, а й обсягів ресурсів, необхідних для виготовлення експортних товарів. Наприклад, хоча СТОТ зменшуватиметься при зниженні витрат експортного виробництва, DFTOT може, незважаючи на це, зростати, якщо країна отримує більше імпортованих товарів, ніж раніше, у розрахунок на обсяг факторів, задіяних у виробництві експорту. У цьому випадку виграш від торгівлі матиме місце, незважаючи на зменшення показника СТОТ. На жаль, показник DFTOT важко розраховувати навіть за наявності великої кількості статистичних даних. Зважаючи на викладене вище, стає очевидним, що показник умов торгівлі не є достатнім або безумовно вірним способом визначення величини зміни виграшів від торгівлі. Крім того, у літературі ніколи навіть не висувалося припущення про те, що обсяг цих виграшів можна виміряти.

Натомість два найвідоміші індикатори торгової залежності мають у своїй основі оцінку торгових потоків. Один з показників - коефіцієнт відносної прийнятності (КВП) - визначається як різниця між фактичними торговими потоками двох країн й очікуваними торговими потоками цих же країн за умови, що частки країн у світовому експорті й імпорті розподілялися рівномірно між усіма країнами. Тобто, він приблизно показує міру надання переваги однією країною співпраці з іншою. Прикладом цього є процентна експортна модель/ модель концентрації експорту Р. Хьюза, яка показує відношення суми транзакцій від країни А країні Б до загальної суми транзакцій країни Б. Інший показник – відношення експорту й імпорту відповідної країни до її ВВП - пропонує Б. Рассетт [9].

Втім, як зазначає Р. Купер, не існує жодного обов'язкового зв'язку між величиною торгових потоків, вимірених КВП або моделлю ВВП, і концепцією економічної залежності. Жодна модель не оцінює цінову еластичність пропозиції і попиту або граничну схильність до імпорту. І навіть якщо не зважати на достовірність цих моделей, слід зазначити, що часто їх невірно застосовують. Саме це, на переконання Дж. Капоразо [2] та Б. Рассетта [9], засвідчує один з концептів відносної залежності, що визначається як різниця між коефіцієнтами відношення торгівлі до ВВП у двох країн, що торгують між собою.

Переваги від торгівлі часто пояснюють за допомогою теорії альтернативних витрат. Ця теорія переконує, що за умов вільної торгівлі кожна країна у довготривалому періоді буде спеціалізуватися на виробництві й експорті тих товарів, у виробництві яких вона має порівняльні переваги з огляду на фактичні витрати виробництва. Отже, кожна країна імпортуватиме ті товари, які можуть вироблятися у національній економіці лише з порівняльним збитком з огляду на фактичні витрати. Спеціалізація у цьому сенсі є взаємовигідною для країн, де фактичні витрати визначаються граничною продуктивністю певного фактора виробництва. Такі витрати відрізнятимуться у різних країнах через відмінності у забезпеченості факторами виробництва.

Припустимо, що у світі є лише дві країни, кожна з яких виробляє два товари з різними відносними витратами. Тоді ці товари обмінюватимуться у співвідношенні (умови торгівлі), значення якого на числовому відрізку міститиметься на проміжку між рівнями відносних витрат країн залежно від відносної величини країн (взаємний попит). Якщо одна країна значно більша в економічному сенсі за іншу у такому двотоварному світі, то умови торгівлі визначатимуться лише відносними витратами більшої країни, тобто, мала країна отримуватиме усі переваги від торгівлі.

Однак, як зазначав Дж. Мілль [5], наявність більш як двох товарів та більш як двох країн у світовій торгівлі веде до того, що умови торгівлі визначатимуться рівнем, за якого переваги розподілятимуться між різними країнами. Подібний висновок зробив і А. Рей [6], написавши, що розподіл відносних переваг (тобто, нормалізованих відповідно до розміру країни) буде загалом незалежним від величини країн за умов вільної торгівлі між багатьма країнами. З огляду на вищесказане, можна зробити висновок про те, що залежність усе ж існує хоча б тому, що торгові партнери бувають взаємозалежними або незалежними.

Така економічна взаємозалежність може бути симетричною або асиметричною, тобто, "втрати" кожної країни від припинення торгівлі можуть бути однаковими або ж різними. До того ж, рівень економічних взаємозв'язків може варіюватися від досить низького до високого, тобто, обидва торгові партнери можуть мати або ж значні, або невеликі втрати від припинення торгівлі незалежно від ступеня симетричності їхніх відносин. Ті роботи у межах теорії інтеграції, що найближче підходять до такого широкого розуміння міжнародних економічних відносин, вивчають причини посилення політичної інтеграції серед індустріалізованих країн Європейського спільного ринку. Центральним предметом вивчення у таких працях є проблема визначення залежної змінної зовнішньополітичних дій країн як функції різних незалежних змінних, серед яких і ступінь економічної взаємодії між країнами. Одним із найвідоміших індикаторів, на переконання Н.Річардсона [8], що характеризує зовнішньополітичні дії країн, є частота узгодженості позицій країн на міжнародних форумах (типу ООН). В основі такого індикатора виступає припущення про те, що вищий рівень співпраці буде характерним для країн, які частіше мають єдину позицію з тих або інших питань особливо на фоні узгодженості голосування з іншими країнами.

Підсумовуючи, маємо висновок, що більшість праць з теорії залежності спочатку базувалися на припущенні про існування відносин панування-залежності між цими країнами, а це означало, що показники, які вимірюють ступінь залежності, за визначенням, мали відображати наявність економічної залежності. Такий підхід меркантилістський за своєю суттю як з економічної, так і з політичної точки зору. Така неомеркантилістська концепція, як зазначає Р.Соломон [10], заснована на переконанні, що зростання багатства однієї країни може досягатися тільки за рахунок експлуатації інших країн.

Ситуацію економічної взаємозалежності пропонуємо інтерпретувати, відштовхуючись від протилежного розглянутому, але переважаючого, погляду на міжнародну економічну взаємодію, що бере початок у класичній теорії торгівлі та відповідній концепції переваг від торгівлі. Це означає, що всі національні економіки, які беруть участь у міжнародній торгівлі, щонайменше не погіршують, якщо не поліпшують, свій стан порівняно з ситуацією відсутності торгівлі.

Висновки. Окрім проблем з оцінкою зовнішньополітичних дій, праці з теорії інтеграції багаті на недоліки, подібні до тих, які зустрічаються і в роботах з залежності в аспекті незалежних змінних. Дослідження з інтеграції базуються на припущенні не про відносини домінування-залежності, а про відносини рівності. Але одні й ті ж показники економічної взаємодії використовуються у працях з залежності (для демонстрації наявності економічної залежності) і дослідженнях з інтеграції (для доведення економічної взаємозалежності). Іншими словами, в обох теоріях наголос робиться на кількісній оцінці ступеня економічної взаємодії між країнами, що, за замовчуванням, отримують рівний або ж нерівний виграш від їх економічної взаємодії. Небагато досліджень зосереджені на оцінці величини, власне, симетричності або асиметричності виграшу, який такі країни отримують від економічної взаємодії, та визначенні мінливого впливу, який така оцінка справляє на їх залежні зміни.

Таким чином, слід констатувати брак серйозних емпіричних досліджень щодо характеру зв'язку міжнародної економічної взаємодії та зовнішньополітичної поведінки. Праці з теорії залежності побудовані на припущенні про відносини домінування-залежності. Удосконалені концепції економічної залежності також характеризуються невизначеністю і внутрішньою суперечливістю. Більше того, вони так і не з'ясовують, хто ж від кого залежить. Окрім цього, такий підхід накладає непотрібні й недоцільні обмеження на аналіз, що зводиться до вивчення тільки відносин розвинених і найменш розвинених країн, які підпадають під таку модель домінування-залежності. І, нарешті, такий підхід не досліджує взаємодію більш «рівних» країн (відносини яких характеризуються взаємозалежністю). Ця теорія, скоріше, вивчає негативні ефекти міжнародної економічної взаємодії, зокрема, недорозвиненість.

У теорії інтеграції, навпаки, розглядається лише взаємодія розвинених країн і досліджуються позитивні ефекти міжнародної економічної взаємодії, а саме: посилення зовнішньополітичної співпраці країн. Втім, обидві парадигми не містять теоретичних засад власне характеру економічної взаємозалежності. Видається, що теорія інтеграції не враховує деякі можливі негативні наслідки міжнародної економічної взаємодії, а теорія залежності, стверджуючи, що економічна взаємодія між країнами першого і третього світу веде тільки до

негативних наслідків, оминає увагою певні позитивні ефекти. Кожна з теорій, щонайменше, занадто вузька, їх необхідно синтезувати і розширити, намагаючись створити більш загальну теорію політичних наслідків міжнародної економічної взаємодії.

РЕЗЮМЕ

В статті досліджується ступінь залежності і взаємозалежності держав в умовах глобалізації на основі аналізу окремих індикаторів міжкраїнової взаємодії.

Ключові слова:

РЕЗЮМЕ

В статье исследуется степень зависимости и взаимозависимости государств в условиях глобализации на основе анализа отдельных индикаторов межстранового взаимодействия.

Ключевые слова:

SUMMARY

The paper analyzes the problem of economic interdependence in the context of globalization.

Keywords:

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Cooper R. Economic Interdependence and Coordination of Economic Policies [Electronic resource] / R. Cooper, P.B. Kenen, R.W. Jones // 1985. – Mode of access: <http://econpapers.repec.org/bookchap/eeeintchp/2-23.htm>.
2. Caporaso J.-A. Dependence, dependency, and power in the global system: a structural and behavioral analysis [Electronic resource] / J.-A. Caporaso. – Mode of access: <http://www.ucm.es/info/materiales033.pdf>
3. Groenewegen P. Joseph Shield Nicholson (1850-1927): An early student of Marshall at Cambridge, later quite critical of Marshall and his Economics [Electronic resource] / P. Groenewegen. 2003. - Mode of access: http://sydney.edu.au/business/_data/assets/pdf_file/0015/71421/Groenewegen.pdf.
4. Holsti K. J. A New International Politics? Diplomacy in Complex Interdependence [Electronic resource] / K. J. Holsti // International Organization. - Vol. 32(No.2). – 1978. - Mode of access: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=4305880>.
5. Mill J. S. Principles of Political Economy [Electronic resource] / J. S. Mill // Vol. II, D. Appleton and Co., New York, N. Y., 1894 (as cited in R. Solomon, 1977). - 1984. - Mode of access: <http://www.gutenberg.org/files/30107/30107-pdf.pdf>.
6. Ray A. Gains from Trade and the Size of a Country [Electronic resource] / A. Ray // Journal of International Economics. - Vol. 7 (№.1) – 1977. - Mode of access: <http://ideas.repec.org/a/eee/inecon/v7y1977i1p67-71.html>.
7. Ray D. The Dependency Models of Latin American Underdevelopment: Three Basic Fallacies [Electronic resource] / D. Ray // Journal of Inter-American studies and World Affairs. - Vol. 15 (№.1). - 1974. - Mode of access: <https://staff.rockwood.k12.mo.us/glossengerdaniel/Documents/Global%20Studies/Unit%205%20-%20Economic%20Geography/Latin%20AmericadependencyModelarticle.pdf>.
8. Richardson N. R. Political Compliance and United States Trade Dominance [Electronic resource] / N. R. Richardson // American Political Science Review. - Vol. 70(No.4). – 1976. - Mode of access: <http://cps.sagepub.com/content/71/3/315.refs?patientinform-links=yes&legid=spcps;21/3/315>.
9. Russett B. M. International Regions and the International System [Electronic resource] / B. M. Russett // A Study in Political Ecology. - 1967. - Mode of access: http://www.abebooks.co.uk/International-Regions-System-Russett-B.M-Rand/72054286_1/bd.
10. Solomon R. The Interdependence of Nations [Electronic resource] / R. Solomon // Brookings Institution, Washington, D. C., December 1977.
11. Tollison R. D. An Economic Theory of Mutually Advantageous Issue Linkages in International Negotiations [Electronic resource] / R. D. Tollison, T. D. Tillett // International Organization, Vol. 33, No.4, Autumn 1979, pp. 425-450.
12. Valenzuela J.-S., Valenzuela A. Modernization and dependency: alternative perspectives in the study of Latin American development [Electronic resource] / R. Brenner. – Mode of access: <http://www.springerlink.com>.
13. Зінченко В.В. Світ-системний аналіз глобального розвитку versus теорії модернізації [Електронний ресурс] / В.В. Зінченко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_49/Gileya49/F1_doc.pdf.
14. Павленко Ю. Структура глобальної цивілізації / Ю. Павленко // Вісн. НАН України. — 2005. — № 3. — С. 3-16.
15. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 248 с.
16. Кравчук Н.Я. Асиметрії глобального розвитку: логіка поєднання індивідуалізації та уніфікації глобальних перетворень [Електронний ресурс] / Н.Я.Кравчук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_5/129.pdf.
17. Філіпенко А.С. Економічний розвиток сучасної цивілізації: Навч. посіб. - 3-є вид., перероб. і допов. — К.: Знання України, 2006. - 316 с. - Бібліогр.: 312-315 с.
18. Цивілізаційна структура сучасного світу. Том 1. Глобальні трансформації сучасності. – К., „Наукова думка”, 686 с.

УДК 331.3

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Рибалко В.М., к.е.н., заступник директора Донецького обласного центру зайнятості,

Рибалко Г.С., економіст

Постановка проблеми. Сьогодні однією з головних проблем на ринку праці країни є дефіцит кваліфікованої робочої сили, а саме – робітників, практично у всіх галузях економіки. Молоді люди все частіше стають безробітними через нестачу відповідних вакансій, відсутність досвіду роботи, невідповідність змісту професійної діяльності запитам та потребам молоді, недостатність конкурентоспроможних робочих місць, що не відповідають запитам молоді як за змістом роботи, так і за рівнем заробітної плати.

Проблема вибору професії безпосередньо пов'язана з професійною орієнтацією, тобто треба бути досить обізнаним про типи професій і володіти умінням розбиратися в їх професійній специфіці та цілеспрямовано підійти до вибору професії відповідно до особистісних здібностей та інтересів. Професійна орієнтація - складна комплексна психолого-педагогічна та медико-фізіологічна проблема особистості, а результативність професійної діяльності людини - важлива соціальна складова. Саме тому актуальним завданням сьогодення є підвищення значущості профорієнтаційної роботи як дієвого інструменту державного регулювання ринку праці.

Мета статті полягає в аргументації значущості розвитку профорієнтаційної діяльності в умовах сучасного ринку праці та удосконаленні організаційно-економічного забезпечення профорієнтаційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану ринку праці Донецької області, процесу забезпечення економіки регіону необхідними кадрами, дозволяє виділити ряд проблем, що потребують вирішення:

Активне старіння населення. Вікова структура населення області свідчить, що підрастаюче покоління значно поступається за